

DYDAKTYCZNA ŚCIEŻKA PRZYRODNICZA

Szlak od Łebienia do Maszewka i Krępy Kaszubskiej

Jan Duda

Współfinansowane ze środków Samorządu Województwa Pomorskiego

Wprowadzenie

Początek ścieżki

Opisywaną w niniejszym przewodniku terenowym ścieżkę dydaktyczną tak wytyczono, aby osoby wędrujące po niej mogły zapoznać się z bardzo bogatym dziedzictwem kulturowo-przyrodniczym¹ północnej części gminy Nowa Wieś Lęborska oraz niedużego skrawka gminy Wicko. Są to tereny prawie bezleśne, z dominującym krajobrazem rolniczym, gdyż tutejsze gleby cechuje wyższa od przeciętnej żyzność. Dlatego, po wcześniejszym wykarczowaniu pierwotnych lasów, przez wiele setek lat obszar ten nieprzerwanie użytkowany jest rolniczo.

Niedostatek zieleni wysokiej, jaką stanowią lasy, w dużym stopniu dawni mieszkańcy tego obszaru zastępowali nasadzeniami parkowymi oraz przydrożnymi. Miejscowości, przez które prowadzi ta ścieżka, są jakby ukryte w enklawach wysokich drzew, a po ich opuszczeniu przed naszymi oczami rozprzestrzeniają się otwarte szeroko, lekko pofalowane, krajobrazy wielkoobszarowych upraw polnych. Tylko gdzieniegdzie, zwykle w mokrych obniżeniach terenu, nieprzydatnych dla rolnictwa, widzimy niewielkie wysypki wyższych zadrzewień.

Niegdyś orka i dalsza uprawa ziemi, transport nie wymłóconego zboża, zwózka siana i innych płodów rolnych odbywały się przy użyciu zaprzęgów konnych. Powrót, przeważnie bardzo obciążonych wozów do wioski, pod „baldachim” utworzony z gęstwy koron wysokich drzew, przynosił ulgę zarówno wozakom jak i zwierzętom, mocno zmęczonym i rozgrzanym przez żniwne upały oraz ciężką pracą na roli. Jakże wówczas ceniono wiejskie drzewa i przyjemny chłód panujący pod nimi!

Na każde okazałe drzewo, które napotkamy obecnie, w czasie wędrowki po opisywanej ścieżce edukacyjnej, warto więc popatrzeć jak na trudny do przecenienia dar pozostawiony nam w spadku przez pokolenia ludzi żyjących na tej ziemi, co najmniej cały wiek przed nami.

Według fizycznogeograficznej regionalizacji Polski, opracowanej przez J. Kondrackiego, trasa całej ścieżki przebiega w mezoregionie-*Wysoczyzna Żarnowiecka*, który zaliczany jest do makroregionu *Pobrzeże Koszalińskie* i podprowincji-*Pobrzeża Południowobałtyckie*. Na omawianym obszarze występuje, *młodogłacjalny* rodzaj *krajobrazu naturalnego* i gatunku: *pagórkowaty pojezierny*.

Zasadnicza część niniejszej ścieżki edukacyjnej ma długość około 10 km, a jej część dodatkowa 5 km. Całą trasę można przejść pieszo, czy przejechać na rowerze, lecz nie można przebyć zwykłym samochodem osobowym, gdyż niektóre jej odcinki pokonać może tylko samochód terenowy. Jednakże „miłośnikom” motoryzacji i równocześnie osobom zainteresowanym naszym nadzwyczajnym dziedzictwem kulturowo-przyrodniczym można zaproponować zwiedzanie pięciu parków podworskich jednorazowo lub na przykład po jednym obiekcie co tydzień. Do każdego z tych parków jest możliwy dojazd samochodem,

¹ Dziedzictwo kulturowo-przyrodnicze to przede wszystkim parki i grubo ponad 100-letnie zadrzewienia wiejskie, z cmentarnymi i przykościelnymi włącznie, oraz aleje drzew przydrożnych. To również śródpolne pasy zieleni wiatrochronnej a także pojedyncze, okazałe drzewa, zwłaszcza - pomniki przyrody.

a niniejszy przewodnik ułatwi zapoznanie się z występującymi w nich niespodziankami przyrodniczymi. Zamieszczona w folderze mapka może być przydatna do wędrowki pieszej lub rowerowej, a także może być pomocna przy dojeździe samochodem do parków wiejskich w celu ich zwiedzania. Warto też zabrać ze sobą kieszonkowy, barwny, przewodnik do rozpoznawania zwierząt, grzybów oraz roślin. Takich przewodników jest wiele w naszych księgarniach i bibliotekach.

Od leśniczówki Łebień

Ścieżka dydaktyczno-przyrodnicza rozpoczyna się przy siedzibie leśnictwa Łebień. Początkowy jej odcinek biegnie przez las, w którym bujnie rosną paprocie czterech gatunków, a mianowicie: narecznica samcza *Dryopteris filix-mas*², krótkoostna *Dryopteris carthusiana*, szerokolistna *Dryopteris dilatata* i wietlica samicza *Athyrium filix-femina*.

Leśniczówka w Łebieniu

Narecznica samcza

Dochodzimy do drogi gruntowej i skręcamy w lewo, w kierunku stawów rybnych. Tutaj po lewej stronie drogi rośnie jeszcze jeden gatunek paproci - orlica pospolita *Pteridium aquilinum*. Z tego miejsca rozpościera się malowniczy widok na stawy. Drogą biegnącą obok stawów rybnych dochodzimy do szosy i skręcamy w prawo, w kierunku Łebienia. Idziemy poboczem szosy, z rosnącą przy niej aleją jesionów wyniosłych *Fraxinus excelsior*. Niebawem dochodzimy do odchodzącej od naszej szosy, po jej lewej stronie, pięknej alei klonowo-jaworowej, prowadzącej do pałacu i parku podworskiego w Łebieniu, które są własnością prywatną.

² Za polskimi nazwami zbiorowisk roślinnych, gatunków roślin, zwierząt i grzybów podano nazwy naukowe (łacińskie), ponieważ ich odpowiedniki w naszym ojczystym języku nie zawsze są jednoznaczne. Ponadto nazwy naukowe ułatwią zainteresowanym korzystanie z fachowej literatury (również obcojęzycznej), zwłaszcza studentom i uczniom szkół średnich.

Park w Łebieniu

Pałac w Łebieniu

Alnetum z bardzo charakterystycznymi warstwami: zielną i krzewów. Jest to siedlisko objęte w Europie programem ochrony Natura 2000. W parku najliczniej rosną olsze czarne *Alnus glutinosa* i jesiony wyniosłe *Fraxinus excelsior*. Są to jednak drzewa kilkudziesięcioletnie, podobnie jak mniej liczne tu wiązy górskie *Ulmus glabra*, których jednak jest więcej w warstwie krzewów i niskich drzew. W parku, w pobliżu pałacu, występują też pojedyncze, ponad 120-letnie dęby szypułkowe *Quercus robur*. Ładne i duże okazy tego ostatniego gatunku drzewa rosną też w szpalerze za zabudowaniami gospodarczymi (od strony wsi Łebień). Natomiast w parku, od strony łąk i pól, na skraju drogi gruntowej rośnie pojedynczy buk zwyczajny *Fagus sylvatica* o wymiarach pomnika przyrody i kilka dębów szypułkowych. Tutaj też, w obrzeżu parku, rosną bujnie liczne krzewy: głógów dwuszyjkowych *Crataegus laevigata*, śliw tarnin *Prunus spinosa*, karagan syberyjskich *Caragana arborescens* i dzikiej róży *Rosa canina*. Długo utrzymujące się na gałązkach owoce tych roślin to obfita zimowa spizarnia dla licznych gatunków ptaków.

Aleja klonów zwyczajnych

Dzika róża z owocami i narośnięciem szpeciela

Głóg dwuszyjkowy z owocami

Wiąz polny

Kościół w Łebieniu

Przez park przepływa ciek wodny, który po silniejszych opadach deszczu podtapia zbiorowiska roślinności łąkowej, co jest tutaj bardzo korzystnym zjawiskiem. Północny fragment parku bardzo szpeci szpaler kilkudziesięcioletnich topoli mieszańców, które są elementem obcym i szkodliwym dla naszych rodzimych siedlisk i krajobrazów.

W warstwie zielonej parku rosną typowe rośliny spotykane w zbiorowiskach łąkowych. Są to: ziarnopłon wiosenny *Ficaria verna*, śledziennica skrętolistna *Chrysosplenium alternifolium*, kuklik zwisty *Geum rivale*, bniec czerwony *Melandrium rubrum*, pokrzywa zwyczajna *Urtica dioica*. Na wyżej usytuowanych miejscach wiosną kwitną tutaj zawilce gajowe *Anemone nemorosa*, gwiazdnice wielkokwiatowe *Stellaria holostea*, fiołki Rivina *Viola riviniana*, kokoryczki wielokwiatowe *Polygonatum multiflorum* i in. W pobliżu potoku i na jego brzegach możemy zobaczyć m.in.: mozgę trzcinową *Phalaris arundinacea*, miętę nadwodną *Mentha aquatica*, wierzbownicę kosmatą *Epilobium hirsutum*, turzycę lisią *Carex vulpina*, potoczniaka wąskolistnego *Berula erecta* i kosaćca żółtego *Iris pseudacorus*.

W warstwie krzewów w parku, oprócz podrostu wiązu górskiego, liczne są: czeremcha zwyczajna *Padus avium*, bez czarny *Sambucus nigra* i trzmielina zwyczajna *Euonymus europaeus*.

Po zwiedzeniu parku wracamy do szosy i jej poboczem dochodzimy do kościoła w Łebieniu, który został zbudowany w 1891 r. jako neogotycki, ewangelicki zbór. Jest on obecnie świątynią katolicką p.w. NMP Królowej Polski.

Zieleń w sąsiedztwie kościoła w Łebieniu

W okolicach kościoła w Łebieniu, już z daleka, widoczne są wierzchołki okazałych drzew. Rosną one w ogrodach sąsiadujących z kościołem. Zwłaszcza ciekawe i piękne jest zadrzewienie o charakterze małego parku znajdujące się przy dawnej szkole i przedszkolu. Rosną w nim drzewa grubo ponad 100-letnie.

Buk zwyczajny w zadrzewieniu
za kościołem

Daglezje zielone

Szczególnie wyróżniają się buki zwyczajne formy purpurowej *Fagus sylvatica* f. *purpurea*, buki zwyczajne o typowo zielonych liściach, pojedyncze dęby szypułkowe, lipy drobnolistne i modrzewie europejskie *Larix decidua* oraz bardzo wysokie jedlice (daglezje) zielone *Pseudotsuga taxifolia*. Na dużym odcinku, na siatce płotu, rośnie bluszcz pospolity *Hedera helix*.

Następnie ponownie wracamy na szosę i jej poboczem docieramy do cmentarza.

Droga do Berholca i przysiółek Berholc

Pomnikowy wiąz górski

W Łebieniu, za cmentarzem, nasza ścieżka przyrodnicza skręca w prawo. Tuż za zakrętem, po lewej stronie drogi, znajduje się zarośle z młodymi wiązami. Po przebyciu około 200 m nasza ścieżka skręca mocno w lewo i dalej biegnie prosto w kierunku przysiółka Berholc. Po przejściu kolejnego odcinka trasy, o długości około 500 m, docieramy do niewielkiego zadrzewienia, znajdującego się po lewej stronie drogi. Na jego północnym skraju i poboczu drogi rośnie okazały, ponad 120-letni, wiąz górski (w.szorstki, brzost) *Ulmus glabra* z pniem o obwodzie 3,20 m³. To dziwne, że tego drzewa, rzadkiego gatunku, posiadającego wiek i wymiary już w Polsce niespotykane, nie uznano jeszcze za pomnik przyrody.

Po dotarciu do dużego zadrzewienia (niewielkiego parku) znajdującego się przed przysiółkiem Berholc warto przyjrzeć się dorodnym okazom drzew, rosnących tutaj. Po lewej stronie wyróżniają się trzy buki zwyczajne, z których najokazalszy ma pień z obwodem 2,74 m i strzelistą, wąską, koronę. Wysoki klon zwyczajny ma pień z obwodem 2,50 m. Po tej samej stronie w odległości ok. 50 m, w miejscu mocno zarośniętym krzewami, można zobaczyć wiąz szypułkowego *Ulmus laevis*, z pniem o obwodzie ponad 3 m i charakterystycznymi przyporami. Niestety podstawa tego drzewa została, przed laty, nieco uszkodzona przez ogień. Po prawej stronie drogi, w opisywanym zadrzewieniu, wyróżnia się wysoki jesion wyniosły. Obwód jego pnia wynosi 2,26 m.

³ Obwody drzew mierzy się na wysokości 1,3 m od poziomu gruntu, czyli na wysokości piersi dorosłego człowieka o średnim wzroście.

Wiąz szypulkowy:

liście

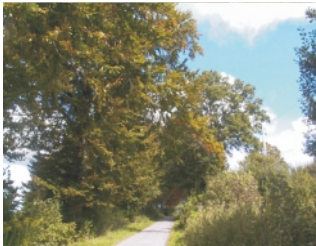
kwiaty

owoce

Nieco dalej, na przedłużeniu szosy (dalej prosto prowadzi droga gruntowa), po lewej stronie widzimy szpaler topoli mieszańców międzygatunkowych, nieprzyjaznych naszemu środowisku przyrodniczemu i niepożądanych w środkowoeuropejskich krajobrazach.

Zadrzewienie przydrożne w Berholcu

Łebień widok na lewo ze ścieżki

Kolumnowy buk

Byłe lotnisko wojskowe w Kopaniewie

Byłe lotnisko

Idziemy w kierunku północno-wschodnim, zwykle bardzo błotnistą drogą gruntową, równoległą do szpaleru topoli - mieszańców. Po prawej stronie mamy krzewiaste zarośle ze śliwami tarninami *Prunus spinosa*, bzami czarnymi *Sambucus nigra*, głógami jednoszyjkowymi *Crataegus monogyna* i żarnowcami miotlastymi *Sarothamnus scoparius*. Miejscami masowo rosną też wysokie byliny: nawłóć kanadyjska *Solidago canadensis*, łośpian węższy *Arctium lappa*, nostrzyk biały *Melilotus alba* i wrotycz pospolity *Tanacetum vulgare*. Po przejściu około 200 m, po lewej stronie ścieżki, za polami uprawnymi, widzimy kępy wysokiej zieleni w nieco oddalonych, niewielkich, wilgotnych obniżeniach terenu.

Kwitnące krzewy tarniny

Żarnowiec miotłasty

Jastrun (Złocien) właściwy

Knieć błotna

Ścieżka początkowo nieco się wije, dlatego kierujemy się na widoczne w oddali słupy trakcji elektrycznej. Z lewej strony naszej ścieżki mijamy pola uprawne, natomiast na nieużytkach, po jej prawej stronie, rozrosła się roślinność ruderalna⁴ m.in. z ostrożeniem polnym *Cirsium arvense* i łubinem trwałym *Lupinus polyphyllus*. Po przejściu kilkuset metrów dochodzimy do drogi asfaltowej, która biegnie od Kopaniewa i dalej wokół zupełnie płaskiego, rozległego terenu byłego lotniska wojskowego, które jest obecnie użytkowane jako łąka kośna.

Rozległe przestrzenie byłego lotniska to doskonały biotop dla zająca szaraka

Sarny

⁴ Roślinność ruderalna to zestaw gatunków roślin zielnych zasiedlających obszary ze zniszczoną wcześniej przez człowieka inną roślinnością, np. lasów, łąk, czy pól uprawnych.

Uroczisko jezioro przy byłym lotnisku

Psianka słodkogórz

Po lewej stronie naszej ścieżki, w odległości stu kilkudziesięciu metrów, w obniżeniu terenu, znajduje się uroczisko jezioro z bogatą roślinnością wodną i wodno-błotną, natomiast przed nami mamy, po tej samej stronie, zabudowania dawnego lotniska oraz jego zaplecza. To ostatnie jest zasłonięte topolami i innymi gatunkami drzew, a także krzewów. Na odcinku kilkuset metrów będziemy mieć z lewej strony liczne głogi jednoszyjkowe, bzy czarne, jarzębiny, jeżyny i żarnowce, a także niewysokie drzewa dzikich czereśni i jabłoni, klonów zwyczajnych oraz osik.

Natomiast po prawej stronie ścieżki, na ogromnej, zupełnie płaskiej i rozległej łące, w odległości kilkuset metrów, widoczne są wały ziemne, porośnięte roślinnością drzewiastą. Niegdyś służyły one do maskowania samolotów.

Turystom interesującym się urządzeniami wojskowymi można polecić zwiedzenie całego, bardzo rozległego, terenu byłego lotniska, zwłaszcza szerokich, jak nowoczesne autostrady, betonowych pasów do startowania i lądowania najcięższych samolotów transportowych. Obecnie pasy te pozbawione są grubej warstwy asfaltu, która została już zerwana i wykorzystana do celów innych niż lotnictwo. Stąd też widoczne są w oddali nowoczesne wiatraki - turbiny generujące energię elektryczną. Prawdopodobnie już niedługo będzie ich tu znacznie więcej!

Tuż za końcem ogrodzenia zaplecza byłego lotniska skręcamy w lewo w drogę gruntową. Jej pobocza, po obu stronach są gęsto porośnięte krzewami i pojedynczymi okazałymi, ponad 100-letnimi drzewami, które posiadają nadzwyczaj pięknie uformowane korony. Są to klony zwyczajne i jawory, jesiony wyniosłe oraz kasztanowce zwyczajne.

Zabytkowy wiatrak w Kopaniewie

Po dojściu do rozwidlenia dróg gruntowych, osoby zainteresowane widocznym stąd zabytkowym wiatrakiem, typu holenderskiego z 1765 r., mogą drogą odchodzącą w prawo, podejść w jego pobliże.

Potężna, murowana skorupa wiatraka ma 9,5 m średnicy, a jego czteroramienne skrzydło, przez blisko 200 lat, dostarczało energii do mielenia zboża. Dopiero pożar wnętrza wiatraka, w 1957r., przerwał jego pracę...

Po powrocie do rozwidlenia dróg idziemy jeszcze około 200 m w kierunku Zdrzewna. Tuż przed dotarciem do szosy Łebień-Maszewko zwracamy uwagę na rozległy łąn liści lepiężnika różowego oraz pojedynczego, dużego dęba szypułkowego, a także okazałego jesionu wyniosłego, stojącego po prawej stronie ścieżki. Stąd przed nami mamy też dobry widok na pałac w Zdrzewnie, odległy o nieco ponad 100 m.

■ Park w Zdrzewnie

Fronton pałacu w Zdrzewnie

cmentarzyka posiadające obecnie charakter parku, które rośnie w wilgotnej dolince ciekłu wodnego. Znajdują się one po lewej stronie szosy prowadzącej do Maszewka. Za pałacem

można zobaczyć dużą powierzchnię zarośniętą lepiężnikiem różowym *Petasites hybridus* w miejscu, gdzie niegdyś był staw parkowy. Obecne lustro tego stawu jest nieduże. Rośnie tutaj niewiele drzew, a wśród nich wyróżnia się, nieco schorowany, jesion wyniosły odmiany zwisającej *Fraxinus excelsior f. Pendula*, okazała sosna wejmutka *Pinus strobus* i trzy świerki pospolite *Picea abies*. Zachowały się też resztki alei grabowych *Carpinus betulus*, a bliżej pałacu duży klon zwyczajny *Acer platanoides* i kasztanowiec zwyczajny *Aesculus hippocastanum*, których stan zdrowotny jest nie najlepszy. Rośnie tu również wierzba żałobna *Salix x sepulcralis*, którą do niedawna przyrodnicy nazywali wierzbą płaczącą.

Zdrzewno, jako wieś folwarczna, było wzmiankowane po raz pierwszy w 1398 r. Park dworski i zaplecze gospodarcze pochodzą z 1867 r.. Natomiast pałac, w obecnym kształcie, wybudowano w 1892 r. oraz przebudowano w 1922 r. i wtedy też jego elewacje ozdobiono ornamentami roślinnymi.

Pierwotnych nasadzeń drzew parkowych do naszych czasów zachowało się niewiele. Są to okazałe lipy drobnolistne *Tilia cordata* rosnące tuż za zabudowaniami gospodarczymi oraz wartościowe zadrzewienie

Pałac w Zdrzewnie

Dąb z okazałym bluszczem pospolitym

Kwiatostan bluszczu

Owocostan bluszczu pospolitego

Za zabudowaniami gospodarczymi (od strony Maszewka) rosną już ww. pomnikowe lipy drobnolistne oraz krzewy leszczyny z ciemnoczerwonymi liśćmi, a biegnąca tutaj droga gruntowa „zamknięta” jest potężnym głazem granitowym. W bliskim sąsiedztwie, w obniżeniu terenu na uroczym cmentarzyku, rośnie dużych rozmiarów dąb szypułkowy (obwód pnia 3,75 m), który jest aż po gałęzie koronne porośnięty bluszczem pospolitym - *Hedera helix*. Ta nasza rodzima, zimozielona „liana”, jest rośliną chronioną w Polsce, zaś ten okaz ma grubo ponad 100 lat, a obwód pierśnicowy jego pnia wynosi 0,77 m! Walory przyrodnicze tego cmentarzyka są nadzwyczajne. Liczne są tutaj krzewy: leszczyny *Corylus avellana*, tawuły wierzbolistej *Spiraea salicifolia*, jaśminowca wonnego *Philadelphus coronarius* i śnieguliczki białej (ś. białojagodowej) *Symphoricarpos albus* oraz gdzieś tam pęcherznicy kalinolistnej *Physocarpus opulifolius*. W warstwie zielonej cmentarzyka dziko rosną śnieżyczki przebiśniegi *Galanthus nivalis* i barwinek pospolity *Vinca minor* - także rośliny objęte ochroną prawną w Polsce, a ponadto: zioło żółta *Gagea lutea*, gajowiec żółty *Galeobdolon luteum* oraz również żółto kwitnące żonkile-narcyzy i omiegi *Doronicum austriacum*. W drzewostanie cmentarnym są również pojedyncze klony zwyczajne i lipy drobnolistne. Od strony Maszewka cmentarzyk okalają duże świerki pospolite.

Interesujące i godne ochrony jest zadrzewienie szosy biegnącej w stronę Maszewka. Są w nim drzewa ponad 100-letnie: kasztanowców zwyczajnych (porośnięte częściowo bluszczem pospolitym) oraz równie stare i cenne klony zwyczajne (z porostami na pniach). Natomiast po prawej stronie tej samej szosy, na skarpie, rosną liczne krzewy oraz dwa dęby szypułkowe godne ochrony jako pomniki przyrody. Dąb rosnący bliżej szosy to drzewo bardzo dorodne i zdrowe, ma pień z obwodem 4,85 m, natomiast drugi dąb, z nieco opaloną podstawą, ma pień z obwodem 4,40 m.

Uwaga : od opisanego wyżej miejsca osoby zainteresowane zwiedzeniem parku podworskiego w Maszewku wędrują dalej, około 2 km, poboczem szosy w kierunku tej miejscowości; osoby rezygnujące ze zwiedzenia tego parku wybierają kierunek przeciwny udają się w stronę Kopaniewa i zaraz za Zdrzewnem zaznajamiają się z osobliwościami przyrody opisanymi w rozdziale: Za Zdrzewnem.

Park w Maszewku

Korony pomnikowego buka oraz daglezi

Pierwsza zapiska o Maszewku pochodzi z roku 1334. Ryglowy, XVIII wieczny dwór, jaki był w tej miejscowości uległ zniszczeniu w latach 60-tych XX w., lecz przetrwał park podworski założony w połowie XIX w. w stylu krajobrazowym. Wprawdzie układ kompozycyjny tego parku, o powierzchni około 4 ha, jest obecnie zatarty, lecz zachował się dość dobrze jego bardzo wartościowy starodrzew. Rośnie on na żyznych glebach pokrywających pochyłony w kierunku południowym stok wzgórza, przecięty przez ciek wodny. Dodatkowo występuje tutaj dość obfite źródłisko. Pierwotna, naturalna, roślinność zielna pozwala wyróżnić w tym parku obszary trzech siedlisk leśnych chronionych prawem UE, w ramach programu Natura 2000: grądu subatlantyckiego *Stellario-Carpinetum*, łągu jesionowo-olszowego *Fraxino-Alnetum* i żyznej buczyny *Galio odorati-Fagetum*. Te naturalne na Pomorzu siedliska są tutaj nieco zniekształcone nasadzeniami gatunków drzew nierodzimych. Tych drzew jednak, zwanych również „egzotami”, jest w tym parku tylko kilkanaście sztuk. Część z nich uznano za pomniki przyrody ożywionej, gdyż są one naszym bardzo cennym dziedzictwem kulturowo-przyrodniczym.

Najbardziej naturalny, leśny, charakter ma część grądowa parku z potężnymi, ponad 250-letnimi dębami szypułkowymi. Siedem z tych dębów, z obwodami pni od 3,65 m do 4,50 m, jest pomnikami przyrody. Pod jednym z nich ma swą norę borsuk.

Najokazalszy buk zwyczajny, w tym parku, ma obwód przekraczający nieco 4 m, lecz za pomnik przyrody uznano okaz buka zwyczajnego formy purpurowej *Fagus sylvatica f. purpurea*, który ma obwód pnia 3,43 m. Jest to drzewo szczepione w młodości na wysokości 1,6 m od powierzchni gruntu, co widoczne jest do dzisiaj. Ponadto pomnikami przyrody są: pochodząca z Ameryki Północnej jedlica (daglezja) zielona *Pseudotsuga taxifolia* o wysokości około 40 m i obwodzie pierśnicowym 3,20 m oraz kasztan jadalny

Castanea sativa z obwodem pnia 3,93 m - gatunku drzewa rodzimego w Azji Południowo-Zachodniej i w Europie Południowej. Kasztan jadalny z Maszewka jest jednym z trzech najgrubszych i najstarszych drzew, tego ciepłolubnego gatunku, na całym Pomorzu.

Pień kasztana jadalnego oraz jego owoce i nasiona

Gatunkiem drzewa nierodzimego, w tym parku oraz na Pomorzu Środkowym i Zachodnim, jest też świerk pospolity *Picea abies*. W tymże parku rośnie kilka b. wysokich ponad 100-letnich świerków pospolitych, przy czym jeden - olbrzym, rosnący na wolnej przestrzeni parkowej, ma pień z obwodem 3,05 m.

W charakteryzowanym parku ponadto wyróżnia się dorodny drzewostan z przewagą buka zwyczajnego oraz dobrze zachowana aleja dwustronna utworzona przez, grubo ponad 100-letnie, graby zwyczajne *Carpinus betulus*.

Na jednym z bardzo grubych buków zwyczajnych zaobserwowano we wrześniu 2010 r. pojawienie się u podstawy pnia, owocników nadzwyczaj rzadkiego w Polsce grzyba flagowca olbrzymiego *Meripilus giganteus*. Ten gatunek huby żyje na bardzo starych, obumierających, drzewach liściastych i jest gatunkiem prawnie chronionym.

Swoimi wymiarami i urodą zachwycają, prawie każdego turystę odwiedzającego ten park, również liczne okazy rodzimych w naszym kraju gatunków drzew: jesioną wyniosłego *Fraxinus excelsior*, kłona zwyczajnego *Acer platanoides* i jawora *Acer pseudoplatanus*. Są to najczęściej drzewa, których lata „dziecięce” przypadły na XIX w.! Warto też popatrzeć na, rosnący w pobliżu kasztana jadalnego, stary okaz jesioną odmiany zwisającej *Fraxinus excelsior* f. *Pendula*. Takiego jesioną można było wyhodować tylko przez zastosowanie szczepienia wykonanego przed ponad wiekiem!

Galązki kłonu polnego odmiany korkowej

Flagowiec olbrzymi

Bardzo atrakcyjne runo, w tymże parku, jest także bogate w kwitnące wczesną wiosną gatunki roślin zielnych takich jak: śnieżyczki przebiśniegi *Galanthus nivalis*, śnieżyce wiosenne *Leucoium vernum*⁵ i cebulice syberyjskie *Scilla sibirica*.

Śnieżyce wiosenne

Śnieżyczki przebiśniegi

⁵ Zarówno śnieżyczki przebiśniegi jak i śnieżyce wiosenne podlegają w Polsce ochronie prawnej w miejscach ich naturalnego występowania.

Śniedek pirenejski

w opisywanym parku, od lata do jesieni nadaje małym, wilgotnym polankom, inna okazała roślina z dużymi liśćmi i kwiatami podobnymi do słonecznika. Jest nią smotrawa okazała *Telekia speciosa*, która ma swoje naturalne siedliska w Bieszczadach (w Karpatach Wschodnich).

Smotrawa okazała

Specyficznego uroku i kolorytu w tym parku o różnych porach roku. Interesującą ciekawostką jest występowanie tutaj, oprócz rosnącego dość pospolitego w lasach liściastych Środkowej Europy fiołka Rivina *Viola riviniana* z fioletowymi kwiatami, fiołków tego gatunku z pstrymi biało-fioletowymi płatkami korony. Jest to odmiana fiołka Rivina nieznana dotąd botanikom i ogrodnikom! Widocznie niegdyś, co najmniej przed wielu dziesiątkami lat, ogrodnik parkowy znalazł okazy takiej rośliny-odmieńca w jakimś nieznanym nam pomorskim lesie i przeniósł do parku jako coś oryginalnego. Tutaj, drogą wegetatywnego rozmnażania się, po latach, te fiołki rozprzestrzeniły się szerzej. Ta „ciekawostka” roślinna mogłaby więc otrzymać nazwę naukową *Viola riviniana* f. *Maszewiensis*!

Próg wodny na strumyku parkowym

Aleja grabowo - bukowa

Po zwiedzeniu parku w Maszewku wracamy znanim już nam szlakiem do Zdrzewna.

Za Zdrzewnem

Przed końcem miejscowości Zdrzewno, po prawej stronie szosy, tuż za parkanem niewielkiego zakładu przerobu mięsa, znajduje się nieduży obszar zajęty przez roślinność

Topola berlińska

łągową z powodu wysokiej żyzności gleby i dużego zawilgocenia gruntu. Niezwykle bujna jest tutaj roślinność zielna, z łanami pokrzyw i gęstwiną krzewów. Wysokie drzewo, które rośnie tutaj, w niewielkim oddaleniu od szosy, to topola berlińska *Populus x berolinensis*. Jej pień ma 4,84 m obwodu, a kilkanaście metrów dalej (bardzo utrudnione dojście!) można zobaczyć jesiono wyniosłego *Fraxinus excelsior* z obwodem pnia 4,20 m i z piękną, szeroko rozłożoną koroną. W wielu województwach w Polsce uznaje się za pomniki przyrody jesiony, klony i wiązy, które mają pnie z obwodem już tylko nieco powyżej 2,5 m.

Po obu stronach szosy, biegnącej stąd w stronę Kopaniewa, rosną bardzo piękne, ponad 100-letnie lipy drobnolistne *Tilia cordata* z obwodami pni do 3 m. Tuż za lipami i rowem, po lewej stronie szosy, rośnie ładna aleja dwustronna zbudowana z ponad 100-letnich grabów zwyczajnych *Carpinus betulus*, buków zwyczajnych *Fagus sylvatica* i lip drobnolistnych *Tilia cordata*. W tym zadrzewieniu rośnie też ponad 200-letni dąb szypułkowy *Quercus robur* z obwodem pnia 4,75 m i malowniczymi obręczkami. To wprost idealny kandydat do uznania za pomnik przyrody.

Po powrocie na trasę naszej ścieżki idziemy kilkaset metrów w kierunku Kopaniewa, gdzie na początku tej miejscowości, po lewej stronie szosy, zauważamy okazałe drzewa parku w Kopaniewie.

Park w Kopaniewie

Park dworski, w stylu krajobrazowym, założony został w Kopaniewie w drugiej połowie XIX w. w sąsiedztwie dworu, który nie zachował się do naszych czasów. Układ przestrzenny tego parku, o powierzchni ok. 2 ha, jest już całkowicie zatarty. Jednakże żyjące tu obecnie drzewa, które spełniały niegdyś ważną rolę w kompozycji parku, budzą podziw. Rosną one w dużym rozluźnieniu i dlatego posiadają przeważnie naturalnie wykształcone korony, typowe dla poszczególnych gatunków i odmian oraz nieprzeciętne wymiary. Część z nich to drzewa kolosy, a także „rarytasy” dendrologiczne.

Blisko prawej strony szosy biegnącej w stronę Maszewka rosną w szpalerze trzy duże sosny czarne *Pinus nigra* oraz wysmukły dąb szypułkowy odmiany stożkowej *Quercus robur f. fastigiata*. To ostatnie drzewo przypomina, strzelistym kształtem, południowoeuropejskie cyprysy, stąd też dendrolodzy takie nieczęste okazy proponują nazywać dębami szypułkowymi odmiany cyprysowatej *Quercus robur f. Cupressoides*.

Trzy dęby kolumnowe

Nieco dalej, na wolnej przestrzeni, rosną jeszcze inne dęby kolumnowe, jednak nie mają one tak klasycznego kształtu jak drzewo wyżej wymienione. Kolorystyką, w opisywanej „resztówce” parkowej, wyróżniają się buki zwyczajne formy purpurowej *Fagus sylvatica f. purpurea*, z których największy ma obwód pnia 4,14 m. W pobliżu tychże buków rośnie również buk zwyczajny *Fagus sylvatica* o normalnych, zielonych liściach, z obwodem pnia 3,80 m, posiadający swobodnie uformowaną, nieprzeciętnie piękną koronę.

W Polsce i Środkowej Europie, w naszych czasach wyginęły, wskutek zabójczej choroby, prawie wszystkie starsze wiąz. W opisywanym parku możemy jeszcze zobaczyć około 150-letniego, zdrowego, wiąz szypułkowego (limaka) *Ulmus laevis*. Drzewo to ma pień z obwodem 3,20 m i rośnie na bardzo wilgotnym gruncie. Dlatego wykształciło ono charakterystyczne przypory, które zapobiegają jego obaleniu, nawet przez silne wiatry. W niewielkim oddaleniu od tego wiazu można zobaczyć olchę czarną *Alnus glutinosa* z obwodem pnia 3,77 m - to prawdziwy gigant wśród drzew tego gatunku!

Charakterystyczny pień wiazu szypułkowego

W sąsiedztwie ww. drzew rośnie także duży i piękny klon jawor *Acer pseudoplatanus*. Jego pień ma obwód 3,18 m. Tutaj można też zobaczyć okazałego jesioną wyniosłego *Fraxinus excelsior*.

Warto się bliżej przyjrzeć dębom szypułkowym rosnącym w tej resztówce parkowej. Część z nich to drzewa znacznie potężniejsze niż 7 dębów - pomników przyrody, które rosną w parku podworskim w Maszewku, jednak jeszcze nie objęto ich ochroną prawną. Najgrubszy z nich ma 5,01 m obwodu, a dwa kolejne 4,96 i 4,50 m⁷.

Bardzo bogaty w roślinność szuwarową jest staw parkowy w Kopaniewie. Od dawna nie był on pogłębiany i oczyszczany, dlatego jego lustro jest znacznie mniejsze niż niegdyś, a w jego otoczeniu wykształcił się szeroki pas roślinności wodno-błotnej. Bardzo malownicza jest duża wierzba żałobna *Salix x sepulcralis*, rosnąca na brzegu tego stawu, z pniem o obwodzie 3,85 m.

W opisywanym parku jest niewiele krzewów. Są to głównie rodzime u nas trzmieliny zwyczajne *Euonymus europaeus* i czeremchy zwyczajne *Padus avium*.

⁶ Dendrolodzy to botanicy specjaliści zajmujący się roślinami drzewiastymi, czyli drzewami, krzewami i krzewinkami.

⁷ Najgrubszy dąb szypułkowy - pomnik przyrody w Maszewku ma właśnie pień z obwodem 4,50 m.

Od Kopaniewa do Łędziechowa

Dąb - aktualnie pomnik przyrody

Po opuszczeniu parku w Kopaniewie wracamy na szosę biegnącą w stronę Łebienia. Tutaj, po jej lewej stronie, obok dębu szypułkowego, pomnika przyrody z pniem o obwodzie 5,10 m, odchodzi droga w stronę byłego lotniska. Nasza ścieżka biegnie jednak w kierunku Łebienia. Po przejściu około 200 m schodzimy z szosy i dalej bardzo starą drogą, odchodzącą w lewo, podążamy w kierunku Łędziechowa. Pobocza tej drogi, utwardzonej kamieniami polnymi, obsadzono topolami mieszańców euroamerykańskich. Ich korony nie zacieniają zbyt mocno samorzutnie wyrosłych pod nimi licznych krzewów i młodych drzew. Są to gatunki rodzimego pochodzenia, a mianowicie: śliwy tarniny, głogi, bzy czarne, trzmieliny oraz jeżyny i dzikie róże. Zostały one „posiane” przez ptaki, które przed około 30-tu laty siadały, na młodych wtedy, topolach i wraz z kałem wydalają zdolne do kiełkowania nasiona krzewów⁸. Oczywiście żołądki tych ptaków wypełnione były owocami zjedzonymi wcześniej, czasem w dość odległych miejscach. Obecnie silnie rozrośnięte i dobrze owocujące ww. gatunki krzewów są jesienno-zimową spiżarnią dla kolejnych pokoleń ptaków i drobnych ssaków.

Kos samczyk

Szczygiel

Jemiołuszka

Wartość ekologiczna takich przydrożnych zakrzewień jest ogromna! Po przebyciu około 300 m nasza droga, wysadzana „kocimi łbami”, biegnie w obniżeniu terenu, a po jej obu stronach znajdują się stawy z bujną roślinnością przybrzeżną i wodną. Jest to „królestwo” dla wędkarzy i niektórych gatunków ptaków. Takie zbiorniki wodne, położone wśród pól, pełnią bardzo ważną rolę ekologiczną jako miejsce godów dla żab, ropuch i traszek, które te zwierzęta mają wiosną.

⁸ Rozsiewanie nasion roślin przez ptaki i inne zwierzęta nazywane jest zoochorią

Nowe, młode pokolenie pożytecznych płazów, z niewielkimi wyjątkami, odbywa bowiem swój rozwój w wodzie, a później, latem, opuszcza rodzimy zbiornik wodny i prowadzi już dalej lądowy tryb życia. Trudno przecenić ogromne „zasługi” płazów w tępieniu szkodliwych owadów na naszych polach i łąkach. Niektóre z tych płazów powrócą do swoich zbiorników w celu przezimowania. Natomiast, prawie wszystkie, które dożyją do wieku dojrzałości płciowej powrócą po kilku latach, do miejsca swego urodzenia, by w tej samej wodzie mogło narodzić się ich potomstwo.

Żaba trawna

Dalsze obserwacje mijanych zakrzewień przydrożnych pozwalają stwierdzić, występowanie w nich, młodych drzew: dzikich czereśni, wierzb iw, osik i klonów zwyczajnych. Nasiona tych dwóch ostatnich gatunków przywiął tutaj wiatr, podobnie jak i nasiona żółto kwitnących tu jesienią: nawłoci kanadyjskiej i pospolitej, czy też licznych: bylic, przytulii, wrotyczu i barszczu syberyjskiego.

Nawłoc pospolita

W niektórych miejscach na poboczach drogi, po której wędrujemy, rosną też świerki pospolite, a w pobliżu Lędziechowa także pojedyncze około 80-letnie i ponad 100-letnie dęby szypułkowe oraz dużo młodsze klony zwyczajne, jawory i kasztanowce. W warstwie krzewów tutaj częste są też wiązy górskie i leszczyny pospolite.

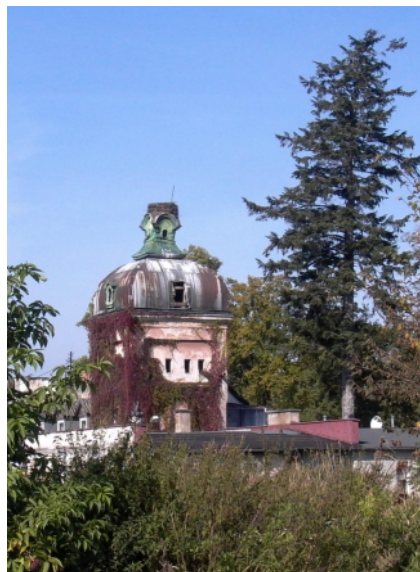
Na początku Lędziechowa rośnie, na zadrzewionej skarpie w pobliżu potoku i w odległości kilkudziesięciu metrów - po lewej stronie naszej ścieżki, ogromny dąb szypułkowy z pniem o obwodzie 6,85 m. Ten ponad 300-letni dąb jest najstarszym i największym drzewem na całej naszej ścieżce dydaktyczno-przyrodniczej. Jego stan zdrowotny jest dość dobry, chociaż przed kilku laty uszkodził go piorun, a powstały wtedy niewielki ogień ugasiła straż pożarna. Tutaj też, jednak nieco bliżej naszej ścieżki, rośnie duża olcha czarna z obwodem pnia 2,48 m.

⁴ Roślinność ruderalna to zestaw gatunków roślin zielnych zasiedlających obszary ze zniszczoną wcześniej przez człowieka inną roślinnością, np. lasów, łąk, czy pól uprawnych.

Lędziechowo

Pierwsza wzmianka o miejscowości pochodzi z 1224 roku, gdyż był w niej, już wtedy, majątek klasztoru norbertanek z Żukowa.

W tym sołectwie znajdują się najniższe położone tereny, po których prowadzi cała nasza ścieżka przyrodnicza. Najwyżej usytuowany punkt wysokościowy, 59,6 m n.p.m., leży w odległości około 1 km na północny-wschód od zabudowań wiejskich Lędziechowa. Natomiast najniższy punkt, nieco poniżej 34 m n.p.m., jest w miejscu wypływu strumyka, Lędziona, z północno-zachodnich terenów sołectwa. W krajobrazach Lędziechowa charakterystyczne są duże obszary łąk, miejscami bardzo wilgotnych, wielkoobszarowe pola uprawne oraz nadzwyczaj wartościowa zieleń kulturowa. Stanowią ją: park podworski, aleje wiekowych drzew przydrożnych oraz pojedyncze drzewa o walorach pomników przyrody.

Widok na wieżę z pomnikową jodłą pospolitą

W Lędziechowie do dzisiaj zachował się jedynie fragment pałacu murowanego z II połowy XIX w. Są to: południowo-zachodnia oficyna i oranżeria oraz piękna wieżyczka, zwieńczona barokowym hełmem. Park przyległy do obecnych zabudowań pałacowych zakładano najpierw, pod koniec XVIII w. oraz na początku XIX w., jako ogród geometryczny. Nieco później, bo w połowie XIX w., przekształcono go w park krajobrazowy, a na początku XX w. poszerzono o część leśną. Nie zachował się do dzisiaj układ parkowych ścieżek, natomiast rozrosły się nadmiernie krzewy, w tym pochodzące z samosiewu leszczyny oraz podrost drzew leśnych. To „zdziczenie” parku ma też pozytywny walor, gdyż corocznie wiosną gnieźdzą się w nim słowiki, dla których powstał tutaj odpowiedni biotop.

W tym parku podworskim, którego pierwsze nasadzenia, jak wyżej wspomniano, pochodzą z końca XVIII w., z daleka przyciągają wzrok duże, ciemnoczerwone plamy rozmieszczone na tle soczystej zieleni. Tworzą je na karminowo zabarwione korony niektórych klonów jaworów odmiany purpurowej *Acer platanoides f. atropurpureum* oraz w większym stopniu korony pomnikowych buków zwyczajnych, formy purpurowej *Fagus sylvatica f. purpurea*, z obwodami pni 3,35 m, 3,29 m, 2,92 m i 2,66 m.

Na wysokości ok. 0,3 m od powierzchni gruntu na pniach tych drzew widoczne są ślady szczepienia; przed ponad 150-ciu laty na młodych podkładkach buków o zielonych liściach, zaszczerpiono zrazy pobrane od buka formy purpurowej, zaś obecnie mamy możliwość obserwować prawdziwą wartość tej czynności ogrodniczej!

W pobliżu grupy buków czerwono-listnych rośnie największy okaz buka w tym parku, z obwodem pnia 4,05 m, który ma potężną, pięknie uformowaną koronę, zielono ulistnioną i dziuplę u podstawy pnia.

W parku ponadto wyróżniają się: pojedynczy świerk pospolity *Picea abies*, jesiony wyniosłe *Fraxinus excelsior*; klony jawory *Acer pseudoplatanus* i klony zwyczajne *Acer platanoides*. Dość licznie rosną też tutaj wiązły górskie (w. szorstkie, brzoisty) *Ulmus glabra*.

W warstwie krzewów imponują nam duże okazy derenia białego - *Cornus alba* i czeremchy zwyczajnej *Padus avium*.

Najokazalszy z jesionów jest drzewem ponad 200-letnim. Rośnie on na skraju parku i ma pień z obwodem 4,85 m. To najstarszy i najgrubszy jesion w całym powiecie lęborskim i przypuszczalnie w województwie pomorskim. W Polsce obecnie rośnie tylko kilka okazalszych jesionów!

Ciekawe ukształtowanie terenu, który zajmuje park oraz jego żyzne gleby są powodem występowania tutaj runa bardzo bogatego w gatunki roślin zielnych. Jest ono typowe dla naturalnych, pomorskich lasów, łągu jesionowo-olszowego. W najniższej położonych miejscach, czyli w łągowych partiach parku, które znajdują się w pobliżu zawilec żółty *Anemone ranunculoides*.

Karminowo zabarwione korony buków i jaworów odmian purpurowych

Liście buka

Liście jawora odmiany purpurowej

Pomnikowy jesion wyniosły stawu, zakwita wiosną m.in.

Cebulica syberyjska

Nieco wcześniej, gdyż już pod koniec marca, również tutaj, zaczynają kwitnąć: śnieżyczki przebiśniegi *Galanthus nivalis*, śnieżyce wiosenne *Leucoium vernum* i cebulice syberyjskie *Scilla sibirica*.

Zarówno kwitnące na biało śnieżyczki przebiśniegi i nieco większe śnieżyce wiosenne oraz na niebiesko kwitnące cebulice syberyjskie zostały tutaj posadzone, przed dziesiątkami lat, przez parkowego ogrodnika i odtąd, corocznie witają swoimi dzwoneczkowatymi kwiatami piękną panią wiosnę, przybywającą do Lędziechowa!

Dużą powierzchnię parku w sąsiedztwie stawu zajmują, latem ogromne, liście lepiężnika różowego *Petasites hybridus*.

Nadzwyczaj wartościowe przyrodniczo i krajobrazowo są drzewa rosnące swobodnie za wieżą pałacową i zachowaną do dzisiaj północno-zachodnią oficyną. Najcenniejszy jest okaz jodły pospolitej (białej) *Abies alba*, której korona znacznie przewyższa wieżę pałacową, zaś obwód pnia wynosi 2,85 m. To idealny „kandydat” na pomnik przyrody, gdyż takich rozmiarów jodeł nie spotyka się na Pomorzu. Tak potężne okazy jodły pospolitej zobaczyć można tylko, bardzo rzadko, w Polsce Południowej, gdzie ten gatunek drzewa występuje naturalnie w lasach. W opisywanym zadrzewieniu przypałacowym bardzo cenne też są: ogromny klon jawor i grubo ponad 100-letnie graby zwyczajne *Carpinus betulus*.

Dąb szypułkowy o dwóch pniach

Poza parkiem, w Lędziechowie, rosną także wyróżniające się, cenne okazy drzew: jesion wyniosły w centrum wsi i dąb szypułkowy o dwóch pniach (o obwodach 3,25 m i 3,05m). To ostatnie drzewo ma walory pomnika przyrody ożywionej i rośnie przy boisku sportowym z placem rekreacyjnym. Warto też zapamiętać, że na rozległych, w miarę wilgotnych łąkach lędziechowskich bytuje rzadki ptak chroniony prawem europejskim - derkacz *Crex crex*, co stwierdził, i opisał niedawno, miejscowy ornitolog-amator.

Droga do Krępy Kaszubskiej

Tuż za przejazdem kolejowym droga, utwardzona kamieniami polnymi, biegnie pod górę. Stąd warto popatrzeć, do tyłu, na leżące w dolince Łędziechowo. Tutaj też, po obu stronach drogi rosną krzewiaste formy wiązów polnych.

Na dalszej części trasy naszej ścieżki zadrzewienia i zakrzewienia przydrożne są bardzo podobne do tych, które obserwowaliśmy w czasie wędrówki od Kopaniewa do Łędziechowa. Są one jednak nieco bogatsze gatunkowo, gdyż rosną w nich, oprócz gatunków drzew i krzewów tam dostrzeżonych, dość licznie: dzikie jabłonie i grusze, a ponadto lipy, brzozy i graby.

Dla wielu gatunków organizmów żywych, zwłaszcza tych związanych bazą żywieniową występującą w lasach, pole uprawne może być bardzo nieprzyjemne z powodu braku odpowiedniego pokarmu, a także ze względu na panujące na nim warunki cieplne i świetlne, czy brak ochrony przed wrogami. Dla ogromnej liczby organizmów żywych uprawy rolnicze są barierą nie do pokonania. Trzeba więc w tym miejscu podkreślić ważną rolę ekologiczną, jaką pełnią, bogate i wielogatunkowe zadrzewienia oraz zakrzewienia przydrożne, zwłaszcza, gdy są one połączone bezpośrednio z lasami, czy parkami. Na rozległych obszarach pól uprawnych są one jedynymi szlakami (ciągami) dla dzikiej przyrody, którymi mogą „wędrować” liczne gatunki roślin, owadów, grzybów, płazów, gadów i drobnych ssaków, a także niektórych gatunków ptaków, co chroni populacje ww. organizmów przed niekorzystną izolacją genetyczną i tzw. chowem wsobnym.⁹

Warto posłużyć się przykładem. Żadna „rozsądna” wiewiórka nie będzie szukała pokarmu, czy partnera życiowego, w łanie żyta, czy kukurydzy... Może jednak ona wędrować w zadrzewieniach przydrożnych wiele kilometrów, i nie głodować, a nawet znaleźć ojca, lub matkę dla swojego potomstwa w dość odległym lesie. Jest to możliwe jednak tylko wtedy, gdy zadrzewienia przydrożne, czy śródpolne, łączą dwa lub więcej kompleksów leśnych, parków, starych cmentarzy, czy innych większych obszarów z zielenią wysoką.

*Kwiatostany bzu czarnego
można zapiekać w naleśnikach!*

Wiewiórka

⁹ Chow wsobny to krzyżowanie się blisko spokrewnionych osobników roślin i zwierząt; często prowadzi on do pojawienia się niekorzystnych dla tych organizmów cech, czyli do ich degeneracji.

*Paź królowej**Lądujący bocian**Młody puszczyk*

Wiele uboższy byłby też świat owadów, szczególnie motyli, gdyby nie zadrzewienia i zakrzewienia przydrożne, zwłaszcza nie koszone zbyt wcześnie. Wielu gatunkom ptaków i drapieżnych owadów zielen przydrożna „dostarcza mieszkań”, a sąsiednie pola zaopatrują w pożywienie w postaci owadziach szkodników upraw. Trudno sobie wyobrazić zamieszkiwanie, daleko w szczerym polu, tak „namiętych pożeraczy” myszowatych gryzoni, jak polującego w dzień myszołowa, czy łowiących w nocy sów.

Zarówno droga polna z Kopaniewa do Lędziechowa, jak i podobna droga wiodąca z Lędziechowa do Krępy Kaszubskiej byłyby wzorcowym przykładem doskonałego szlaku - korytarza ekologicznego, gdyby nie nasadzenia małowartościowych topoli, mieszańców euroamerykańskich.¹⁰ Te ostatnie można jednak usuwać w kilku, wieloletnich, etapach i wyprowadzić, z samorzutnie wyrastających pod nimi: klonów, jaworów, dębów, lip, grabów i wiązów, nowe wielogatunkowe, aleje drzew przydrożnych. Tylko w miejscach, gdzie brak wartościowych młodych drzewek ww. gatunków, należy je dosadzać.

Las w Krępie Kaszubskiej

Las w Krępie Kaszubskiej jest drugim¹¹ większym obszarem leśnym, jaki napotykamy na trasie naszej wędrówki. Zajmuje on obszar około 28 ha, w tym nieco mniej niż 1 ha to miejsca pamięci. Las ten rośnie na bardzo żyznych glebach gliniastych właściwych. Tylko na powierzchni 2,4 ha występują gleby rdzawe właściwe, a w niewielkim obniżeniu terenu, o powierzchni 0,23 ha występuje torfowisko przejściowe zalesione olchą, dębem i osiką.

¹⁰ Te topole dostarczają niewiele pożywienia innym żywym organizmom, natomiast aleje z rodzimymi gatunkami niżej wymienionych drzew to wydatne poszerzenie bazy pokarmowej dla dzikiej przyrody!

¹¹ Pierwszym lasem na naszej ścieżce przyrodniczej był las w Lebieniu.

Na Pomorzu spotykamy obecnie niewiele lasów na tak urodzajnych glebach, gdyż podobnej żyzności tereny zostały już przed wielu wiekami wylesione i, nieprzerwanie do naszych czasów, są wykorzystywane przez rolnictwo do upraw polowych. Dlatego tenże las, ma duże znaczenie nie tylko przyrodnicze, jako ostoja licznych gatunków roślin, zwierząt i grzybów, ale i spełniać może dużą rolę dydaktyczną.

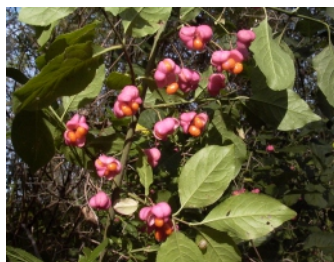

Purchawka gruszkowata

Muchomor czerwony

To właśnie żyzne gleby brunatne w połączeniu z miejscowym klimatem umożliwiły powstanie siedliska, oczywiście dopiero po kilku tysiącach lat od stopnienia lodowca, które jest opisywane przez przyrodników pod nazwą grądu subatlantyckiego *Stellario-Carpinetum*. Niedawno było ono inwentaryzowane, aby mogło być otoczone szczególną ochroną, w ramach europejskiego programu Natura 2000. Trzeba tu podkreślić, że grądy subatlantyckie w Polsce występują tylko na Pomorzu, co jest uwarunkowane tutejszym klimatem!

Owoce kruszyny

Owoce kruszyny

Podczas wędrówki, przez charakteryzowany las, napotkamy przede wszystkim na cały zestaw gatunków drzew, krzewów oraz roślin zielnych rosnących w grądach subatlantyckich. Najczęściej spotykać będziemy, wśród gatunków drzew: dęba szypułkowego i graba, które w tym grądzie pełnią główne role. Nieco rzadziej rosną w grądzie subatlantyckim: jawory, lipy drobnolistne i buki. W warstwie krzewów można tutaj, oprócz graba i wiąza górskiego, zobaczyć: leszczynę, kruszynę i trzmielinę.

Zawilec gajowy

W tutejszym runie leśnym spotkać można kilkadziesiąt gatunków roślin naczyniowych i mchów, z których warto poznać najważniejsze i najłatwiejsze do zaobserwowania. Są to rośliny kwiatowe: gwiazdnica wielokwiatowa *Stellaria holostea*, marzanka wonna *Galium odoratum*, zawilec gajowy *Anemone nemorosa*, konwalia majowa *Convallaria majalis*, kokoryczka wielokwiatowa *Polygonatum multiflorum*, czerniec gronkowy *Actaea spicata* oraz paprocie: narecznicze - samcza *Dryopteris filix-mas*, krótkoostna *Dryopteris carthusiana*, szerokolistna *Dryopteris dilatata* i wietlica samicza *Athyrium filix-femina*.

Tuż po wejściu do lasu, od strony Lędziechowa, napotykamy ogromną lipę drobnolistną - pomnik przyrody z obwoodem pnia 4,52 m. W tej części lasu można zobaczyć więcej bardzo okazałych, ponad 170-letnich lip drobnolistnych, zwanych przez leśników przestojami. Dalej wędrujemy drogą gruntową wiodącą przez młodsze i kilkadziesiątletnie drzewostany liściaste. Następnie zatrzymujemy się

Czerniec gronkowy - owoce

Kwiatostan
czernicy gronkowej

koniecznie na cmentarzu z mogiłami ofiar marszu śmierci więźniów hitlerowskiego obozu koncentracyjnego w Stutthofie.

Końcowy odcinek wędrowki przez las jest nadzwyczaj interesujący. Drzewostan budują tutaj około 150-letnie dęby szypułkowe, a towarzyszą im przeważnie trochę młodsze jawory i graby. Jakże barwne jest tutaj runo leśne w okresie wiosennym, zanim drzewa wykształcą swoje, gęste, ulistnienie.

Właśnie w tym to czasie, w pełni dojrzały grąd subatlantycki, jaki tu występuje, jest najpiękniejszy i najdosjowniejszy! Po dojściu do szosy Łębork-Łeba, tuż za rowem i na skraju lasu można zobaczyć latem rozległy płat, dużej, pięknie kwitnącej rośliny - niecierpka gruczołowatego (n. Roylego) *Impatiens glandulifera*. Ten przybysz ze Wschodnich Indii i Himalajów jest uciekinierem z ozdobnych ogródków przydomowych. W naszych lasach, zwłaszcza na siedliskach łągowych, rozwija się masowo i wypiera rodzimą u nas roślinność. Dlatego w Środkowej Europie zalicza się tego niecierpka do roślin inwazyjnych, bardzo niepożądanych i szkodliwych, w środkowoeuropejskich, naturalnych, zbiorowiskach roślinnych. Naszą wędrówkę kończymy w pobliżu budynku dawnej szkoły w Krępie Kaszubskiej, w której oprócz Stanicy Turystycznej, przedszkola i biblioteki wiejskiej, mieści się Izba Pamięci ofiar „marszu śmierci” więźniów z hitlerowskiego obozu koncentracyjnego w Stutthofie.

Tablica pamiątkowa na cmentarzu w Krępie

Słowo końcowe

Od ponad dziesięciu lat, corocznie, z wielkim zainteresowaniem poznawałem nadzwyczajne bogactwo przyrodnicze, opisanego w niniejszej publikacji, niewielkiego skrawka naszej Ojczyzny. Wszystkie te moje osobiste „ośnienia” przyrodnicze, i doznania estetyczne, zachowałyby się wyłącznie w mojej pamięci oraz w notatkach, gdyby nie trudne do przecenienia starania Krzysztofa Prusaka.

To Jemu, zarówno autor jak i użytkownicy niniejszej książeczki-przewodnika, zawdzięczają jej powstanie, a także wytyczenie w terenie turystycznego „Szlaku od Łebienia do Krępy Kaszubskiej”.

*Za to Jemu serdecznie dziękuję
Autor*

SZLAK OD ŁEBIENIA DO KRĘPY KASZUBSKIEJ

Urząd Gminy Nowa Wieś Lęborska

Fundacja Ekologiczno Sportowa Imienia Tomasza Hopfera

Nadleśnictwo Lębork

Gminny Ośrodek Kultury w Nowej Wsi Lęborskiej

Urząd Miasta Lębork

Projekt Gryf
Wojewódzki Urząd Pracy w Gdańsku
i Powiatowy Urząd Pracy w Lęborku

Starostwo Powiatowe w Lęborku
i Powiatowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

PTTK

DRUKARNIA REKLAMY **ines**

www.inesdruk.pl

LOT Ziemia Lęborska

" VIRIDIS"

**Sołectwa: Łebień, Maszewko, Lędziechowo,
Krępa Kaszubska**